

ВЕСІЛЬНА ЦЕРЕМОНІЯ ХАРКІВЩИНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ МІСТА

Розглядаються основні аспекти та режисерські пошуки в проведенні сучасної весільної церемонії. Аналізується сучасний стан українського весілля на Слобожанщині в загальному контексті становлення масової культури міста.

Ключові слова: *весільна церемонія, режисерські пошуки, сучасний репертуар, культурна традиція, Слобожанщина.*

Рассматриваются основные аспекты и режиссерские поиски в проведении современной свадебной церемонии. Анализируется современное состояние украинской свадьбы Слобожанщины в контексте становления массовой культуры города.

Ключевые слова: *свадебная церемония, режиссерские поиски, современный репертуар, культурная традиция, Слобожанский регион.*

Basic aspects and producer searches are examined in the lead through the modern wedding ceremony. The modern consisting of the Ukrainian wedding of Slobozhanschina is analysed in context of becoming of mass culture of the city.

Key words: *wedding ceremony, producer searches, modern repertoire, cultural tradition, Slobozhanskiy region.*

Сучасне весілля в місті зазнало змін і набуло нових рольових виконавців та функцій. Організація й проведення основних обрядодій сучасного весілля ще не були об'єктом культурологічного та мистецтвознавчого досліджень, їх аналіз дозволяє простежити художні процеси, пов'язані з формуванням нових тенденцій розвитку розважального мистецтва. Для вивчення цих процесів слід розглядати сучасну весільну обрядовість як систему, що складається з різноманітних обрядів. Такого дослідження в нашому регіоні ще не проводилось.

Інформаційною й пізнавальною базою для роботи можуть бути студії видатних мистецтвознавців, теоретичною основою стануть праці О. Потебні [4], В. Матушенко [2], З. Марчук [3], І. Щербіни [8], А. Кравченка [1] та ін.

Мета дослідження — проаналізувати структуру організації та проведення сучасного весілля, розкрити динаміку розвитку весільної індустрії в соціокультурному контексті, показати взаємозв'язок з усталеними культуротворчими формами та їхню трансформацію.

Весільна церемонія — невід'ємна складова сучасної культури міста, квінтесенція національного духу українців. У ній найяскравіше й найповніше відбиваються цілісне, синкретичне сприйняття навколишньої дійсності, відгомони забобонів і язичницької

обрядовості, культові мотиви, уявлення про людину, роздуми про сім'ю, дітей, спадковість поколінь і сенс життя. Відомий російський культуролог А. Кравченко визначає міську культуру (чи культуру міста, індустріальну культуру, урбанізовану культуру) як культуру великих і середніх несільськогосподарських поселень, зазвичай важливих індустріальних і адміністративних центрів [1, с. 34]. Оскільки культурний простір міста організований зовсім інакше, ніж на селі, широкий вибір закладів дозволяє, побуту й культури дозволяє молодим людям відчувати себе більш вільними й розкутими та обрати для себе найприйнятніший варіант весільного свята. Сучасне весілля здебільшого поширене в трьох формах: вечірки, молодіжного ритуалу та модифікованої традиційної обрядовості. Головна їх відмінність полягає, по суті, у ступені використання традиційної основи. Вечірка, що сформувалася в повоєнні роки, це застілля з незначним використанням традиційних весільних елементів, переважно атрибутів: рушників, квіток, короваю. Головна увага у вечірці зосереджується на церемонії реєстрації шлюбу, яку намагаються організувати якомога урочистіше, з використанням традиційних обрядів. Весільне дійство є однією зі стародавніх форм емоційно-естетичного спілкування, яка засобами театральної виразності об'єктивує процеси перетворення системи цінностей. Форми проведення сучасного весільного свята, що склалися історично, відображають усе різноманіття колізій людського життя, у його основі переплітаються суть і явище, чуттєве й духовне, предметне й символічне. Динамічні процеси весільної обрядовості зумовлені багатьма історичними чинниками. Сучасна цивілізація, на жаль, пов'язана із соціальними та екологічними катаклізмами, ідеологічними втручаннями, репресивними заходами, які призводять до руйнування духовних цінностей народу, зокрема ритуалів традиційної культури. Сьогодні останні поволі відходять у небуття, але вони й досі залишаються важливим компонентом історичної пам'яті народу.

Весільне свято відповідає тим самим загальним вимогам мистецтва, що й естрада та масові видовища. Кожний окремий номер (епізод), з яких складається весільна програма, потребує свого особливого сценічного втілення. Однією з обов'язкових умов весільної програми є чітка послідовність номерів. Як жоден інший театральний жанр, театр масових форм (а саме до нього належить постановка весільної програми) базується на майстерності одного артиста або їх невеликої групи. Уся увага режисера, його фантазія мають бути спрямовані на реалізацію змісту через майстерність артиста, а не лише на постановчі можливості, здебільшого обмежені. Саме на ці фактори повинен зважати сучасний режисер, створюючи модель майбутнього видовища. Усе, що допомагає яскравіше розкрити зміст, виразно знайдений внутрішній стан,

гостра словесна дія, смілива мізансцена, мотивований трюк, цікаво й образно використана в оформленні деталь, вражаючий костюм, характерний грим, — активно використовуються режисерами весільних програм.

Режисерська специфіка створення весільного свята полягає в професійному компоюванні творчих «подарунків» - номерів запрошених артистів, хореографічних чи вокальних виступів, артистів оригінального жанру — в єдине цілісне видовище, звернення до сучасних актуальних тем, виявлення сценарної основи через майстерність артиста, зовнішню візуалізацію дійства, синтез слова, музики, пластики, хореографії. Усе, що допомагає яскравіше розкрити зміст: виразно знайдений внутрішній стан актора-ведучого, смілива мізансцена, спонтанно побудована з гостями-учасниками свята, вмотивований трюк, цікаво й образно використані деталі оформлення, вражаючий костюм, характерний грим, — активно використовуються режисерами сучасних весільних свят.

Творча уява та невичерпна фантазія — важливі характерні риси, які повинен мати режисер весільного свята. Часто саме режисерська фантазія та оригінальне вирішення доповнюють те, що не було конкретизовано сценаристом. Режисер, ставши посередником між різними видами мистецтва, бере на себе відповідальність за переведення словесно-образних відносин, закладених у сценарії, музичних, вокальних, хореографічних, образотворчих проявів у систему видовищної образності. Режисер весільної програми здебільшого звертається до актуальних сьогодні тем, використовуючи при цьому сучасний репертуар. Працюючи з абсолютно новим матеріалом, він щоразу віднаходить свіжі режисерські прийоми, які народжуються не в безпосередньому відтворенні літературного матеріалу, як у драматичному театрі, а в процесі синтезу слова, музики, пластики, хореографії, особливої звукової структури тощо.

Жанрову специфіку мистецтва весільної церемонії можна охарактеризувати за такими основними специфічними ознаками, як: лаконізм, сконцентрованість, чітка визначеність змісту, відповідність духу, темпу й ритму часу, мінімальне використання певною мірою умовних декорацій і не побутово деталізованого, а художньо-узагальнюючого реквізиту. А оскільки при складанні весільної церемонії режисер використовує музичні, пластичні, вокальні та інші жанри, то необхідно зважати на те, що кожен із них має свій сценічний засіб вираження змісту, на якому й ґрунтується режисерська інтерпретація. Отже, режисер повинен бути підготовленим для репрезентативної діяльності в обраному жанрі. Працюючи в цій галузі, деякі режисери обирають один-два жанри, на яких і спеціалізуються. Однак сучасні вимоги до проведення весільних церемоній потребують від режисера професійності компоювання

підготовлених номерів у єдине цілісне видовище. Такий режисер, з огляду на свій фах, має розуміти природу й специфіку всіх основних жанрів, що складають сценарну основу весільної програми.

Окрім режисера з його організаторсько-постановочними функціями, сучасне весілля повинен проводити професійний актор-розпорядник, який у реалізації весільного сценарію посідає важливе місце, адже специфіка проведення сучасного весілля вимагає від ведучого особливого стилю гри, де в одній особі має втілюватися синтез традиційної професійної майстерності з талантом співака, танцюриста, куплетиста й оповідача. Створювати яскраві сценічні образи за допомогою гротеску, буфонади, гіперболи актори-учасники весільного свята можуть лише за умови концентрації на провідних рисах, характерних для персонажа, що роблять художній образ виразним не тільки в прийомах акторської гри, а й у властивій самому артистові індивідуальній виконавській манері.

Ще однією творчою особливістю розпорядника весілля є відсторонення, адже він цілком не входить у художній образ, а одягає маску певного персонажа, залишаючись при цьому самим собою та постійно спілкуючись із глядачем. На відміну від театрального, естрадного акторові не обов'язково «проживати» роль — можна окремими рухами, деталями охарактеризувати персонаж, а це і є своєрідною формою перевтілення. Доречно підібрана деталь, правильно знайдений жест чи рух, інтонації, мовні наголоси й акценти допомагають розпоряднику весілля окреслити типаж, а вже уява глядача сама домалює образ. На сценах весільних свят — універсальні актори, які володіють прийомами пародіювання, яскравою характерністю, вміють співати й танцювати.

Робота з хореографами. Переходом від першого застілля до танців як у традиційному, так і в сучасному весіллі постає перший танець молодого подружжя. Танцювати виключно вальс чи звичайний романтичний танок на своєму весіллі сьогодні не актуально, тому наречені бажають вразити гостей весільним танцем із сюрпризом. Така тенденція існує за кордоном уже кілька років і називається *The evolution of the wedding dance* (еволюція весільного танцю) [5, с. 117].

Сучасна молодь для першого весільного танцю обирає мелодію, близьку для них обох, та запрошує професійних хореографів, які за кілька занять можуть поставити нескладний, але ефектний театралізований танець. Окрім них, над першим весільним танцем молодят працює й режисер-постановник, який крім пластики використовує й інші виражальні засоби — прикрашає танцювальний майданчик, створюючи символ серця чи то зі свічок, чи то з пелюсток троянд. Молодята заходять усередину цього серця і там танцюють. Гості великим колом оточують серце з молодим

подружжям і, тримаючись за руки, танцюють. Цей танець має бути видовищним акцентом свята та водночас символізувати родинне коло, єднання двох родин в одну велику, максимальну підтримку всією родиною молодої сім'ї.

Підбір музичного матеріалу. Музика в проведенні весільного свята відіграє надзвичайно важливу роль — вона має виражати ті почуття й емоції, які переполюють наречених у головний момент їхнього життя: радість, заповітні сподівання, мрії про щастя.

Під час пошуку музичного матеріалу відповідно до обраної тематики весілля слід зважати й на проблему специфічності «матеріалу» музики, або мову музики. Коли мовою малярства є фарби, літератури — слово, хореографії — жест, то в музиці — це організований особливим чином звук, що характеризується певною висотою, гучністю, тривалістю, тембром, які мають відповідати задуму та створювати святкову атмосферу весілля. В українських традиційних варіантах музичним супроводом приходу молодят слугував козацький марш, в осучасненому варіанті — марш Мендельсона. Та європейські тенденції на українському весіллі відбилися у використанні струнних квартетів (секстет, октет, квінтет, оркестр), які виконують переважно класичні речі.

Художнє оформлення весільного свята. Постановка сучасних весільних свят вимагає від художника лаконічного й виразного оформлення, яке можна було б трансформувати за лічені хвилини. Художній образ — специфічна для мистецтва форма віддзеркалення дійсності й вираження думок і відчуттів художника. Художній образ весілля безпосередньо залежить від його теми та має втілюватися матеріально не лише за допомогою пластики, звуку, слова, а й сучасними засобами: за допомогою весільного декору, фотоматеріалів, відеосюжетів про важливі етапи життя головних героїв весілля.

Окрім дій режисерсько-постановчої групи, кожен із членів якої виконує певну функцію та має свою специфіку, слід відзначити, що сучасне весілля як чітко регламентоване дійство проходить у два основні етапи — технічний і творчий.

Технічний етап — організація весільного банкету, фото- та відеосупровід весілля, забезпечення автотранспорту, запрошення відомих виконавців для виступу на весіллі тощо. До творчого етапу входять написання та реалізація сценарію, робота з ведучими над матеріалом сценарію, підбір музичних композицій, хореографія, художньо-образне вирішення весільного свята.

Для втілення найсміливіших ідей організатори весілля повинні зважати на такі фактори:

- історичні особливості місця проведення свята;
- національні та релігійні звичаї;
- етнографічний склад населення;

- територіальне розміщення й ландшафт місцевості, де буде проходити весільне свято.

Крім того, організатори весілля виконують такі творчі функції:

- створення колективу режисерсько-постановчої групи;
- підготовка сценарної заявки, загального сценарію та всієї програми весільного свята;
- музичне оформлення свята відповідно до обраної нареченими тематики весілля;
- художньо-образне оформлення весільного свята;
- світлотехнічне та піротехнічне забезпечення;
- підготовка спеціальних реквізитів та костюмів дійових осіб весільного свята.

Організація сучасного весілля передбачає такі технічні етапи:

- написання кошторису та фінансово-звітної документації з підготовки весілля;
- підбір місця проведення весільного свята (ресторан або виїзна церемонія на свіжому повітрі);
- організація весільного банкету;
- послуги кейтерингу (святкове меню);
- професійні фото й відеозйомка;
- запрошення відомих виконавців для привітання наречених;
- підбір, установа та монтаж концертно-сценічного обладнання;
- підбір та забезпечення роботи святкового кортежу для наречених та гостей;
- підбір весільного букету для нареченої та замовлення весільного торта;
- весільна поліграфія (програмки, запрошення, тощо).

Окрім організаційно-технічного забезпечення сучасного весілля, важливу його частину складають обрядодії, які є пристосованими до тематики та головної ідеї конкретного весільного свята.

Дослідження передбачає типологізацію більшості сценаріїв проведення весільних свят на Слобожанщині. Їх можна поділити на: тематичні сценарії:

- на основі реальних подій зустрічі наречених;
- сценарії за мотивами обраної молодятами тематики, так звані «стильові» сценарії: кольорова гама — «Бузкове весілля», «Трояндове весілля», «Полуничне весілля»;
- ювілеї весільних дат («Ситцеве весілля», «Дерев'яне», «Трояндове весілля» тощо);
- театралізовані сценарії:
- на основі історичних подій різноманітних епох (Середньовіччя, первіснообщинний лад, епоха Класицизму);
- у стилі різноманітних країн (грецьке весілля, весілля в стилі Чикаго, весілля гангстерів);

- за мотивами відомих кінофільмів («Формула кохання», «Гуцарська балада», «Агент 007»);

фольклорні сценарії:

- на основі національних традицій наших предків;
 - приурочені до календарно-обрядового циклу (Різдво, Спас);
- VІP-сценарії:
- виїзні церемонії на зразок європейських весіль.

Відповідно до обраного нареченими сценарію, організатори проводять свою подальшу роботу.

Для сучасного весілля характерні: зміни в структурі обряду (зникнення чи об'єднання окремих етапів весільного обряду; скорочення весільних обрядодій; розростання весільних обрядів розважального характеру), трансформація функційного навантаження (зміщення акцентів з магічної та правової функцій на розважально-ігрову й видовищну).

Трансформація весільного свята — це процес суперечливий, але історично об'єктивний. З одного боку, це негативні зміни, коли відбувається деградація етнонаціональних цінностей таких, наприклад, як мова, або вульгаризація, тривіалізація сімейних цінностей. З іншого боку, завдяки здатності етноментальності до оновлення, цінності модернізуються та через сучасну попкультуру стають доступними для представників інших націй та етносів. Взаємодія інноваційного та звичаєвого у весільних традиціях України репрезентує етнонаціональну культуру, її інтеграцію та еволюцію на загальносвітовому рівні, додаючи до неї кожного разу нові елементи, значення, символи.

Отже, спроба розглянути основні аспекти організації та проведення сучасних весільних свят, визначити типологічні особливості цього явища в контексті масової культури міста водночас надає можливість узагальнення досвіду розвитку весільної індустрії, зробити прогностичні висновки щодо перспектив використання фольклорних традицій та драматургічної спадщини минулих років у майбутньому розвитку розважального мистецтва. Сучасна весільна церемонія міста — це складне соціокультурне явище, що породжується взаємодією принципово різних культур: фольклорної, тобто комплексу традиційної духовної культури, що реалізується в словах, ідеях, звучаннях, рухах, діях; колективно-традиційної й сучасної, характерними ознаками якої є професійно-особистісний, індивідуально-креативний підхід до кожного моменту весільного свята.

Список літератури

1. Кравченко А. И. Культурология : учеб. пособ. для вузов / А.И. Кравченко. — 3-е изд. — М. : Академический проект, 2001. — С. 34–35.

2. Матушенко В. Б. Сучасне весілля в контексті української обрядової культури: автореф. дис... канд. культурології: 26.00.01 / В. Б. Матушенко; Національний ун-т культури і мистецтв України. — К., 2009. — 20 с.
3. Марчук З. В. Еволюція української весільної обрядовості (на матеріалах фольклору: автореф. дис. ... канд. філолог. наук: 10.01.07 / З. В. Марчук; Національний ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2004. — 17 с.
4. Маєрчик М. С. Українські обряди крізь призму моделі переходу: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.05 / М. Маєрчик; НАН України. Інститут мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. — К., 2002. — 20 с.
5. Потєбня А. А. Объяснения малорусских и сродных народных песен / А. А. Потєбня. — Варшава : Тип. Земкевича и Новаковского, 1883. — Вып.1. — 1883. — 182 с.
6. Современная свадьба. — Минск : Харвест ; М. : АСТ, 2002. — 351 с.
7. Шкода М. Н. Улюблена моя Україна: свята, традиції, звичаї, обряди / М. Н. Шкода. — Донецьк, БАО, 2009. — 544 с.
8. Щербіна І. В. Українське весілля як етнокультурний феномен (на матеріалі слобожанської обрядово-пісенної традиції) / І. В. Щербіна // Автореф. дис. ... канд. мист.: 17.00.01. — теорія і історія культури / ХДАК. — Х. : ХДАК, 2001. — 20 с.

Надійшла до редакції 16.04.2012 р.